

การวิเคราะห์กระบวนการประจักษ์ว่าสารการ์ตูนการเมือง
ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

นาย ชีระ ธีระไพบูลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-332-093-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**AN ANALYSIS OF GATEKEEPING PROCESS OF POLITICAL CARTOONS
IN THAI DAILY NEWSPAPERS**

Mr. Teera Tanyapaibul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Journalism

Department of Journalism

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

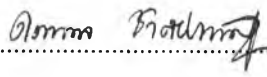
ISBN 974-332-093-8

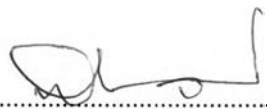
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์กระบวนการประจําข่าวสารการตูนการเมือง
ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย
โดย นาย ชีระ ธีญ์ไพบูลย์
ภาควิชา วารสารสนเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. พีระ จิรโสภณ

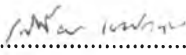
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. พีระ จิรโสภณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสถียร เชยประทับ)

ธีระ ธีรโพธิ์ : การวิเคราะห์กระบวนการประจักษ์ข่าวสารการตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย (AN ANALYSIS OF GATEKEEPING PROCESS OF POLITICAL CARTOONS IN THAI DAILY NEWSPAPERS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ, 282 หน้า. ISBN 974-332-093-8.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงกระบวนการเลือกสรรกลั่นกรอง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการ์ตูน ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมือง เพื่อนำเสนอในหนังสือพิมพ์แต่ละวัน โดยเป็นการวิจัยในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ภาพการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูน 7 คน จากหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับที่เลือกมาด้วยวิธีการแบบเจาะจง ได้แก่ เชียง และ ชัย ราชนิต (ไทยรัฐ) หมิ่น และ แอ็ค มติชน (มติชน) คามิน และ บัญชา (ผู้จัดการรายวัน) อรุณ (กรุงเทพธุรกิจ) ทั้งนี้ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ในการศึกษาเลือกมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบระบบหมุนเวียน ในช่วงเวลา 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2539 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2539 ได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 282 ภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เขียนการ์ตูนส่วนมากเสนอเป็นการ์ตูนแบบช่องเดียว มักจะใช้ตัวการ์ตูนเป็นภาพล้อบุคคลในข่าว และมีข้อความอธิบายประกอบ ส่วนผู้เขียนการ์ตูนที่เสนอเป็นการ์ตูนแบบหลายช่อง มักจะใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้มีตัวละครประจำ และใช้บทสนทนาของตัวการ์ตูน ในการถ่ายทอดเนื้อหา
2. ประเภทเนื้อหาการ์ตูนการเมืองที่ผู้เขียนการ์ตูนนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาทางด้านการเมือง รองลงมาคือ เนื้อหาทางด้านสังคม และ เศรษฐกิจ ตามลำดับ
3. ปัจจัยที่มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคนเหมือนกัน ได้แก่ ความกดดันหรือความชอบของแต่ละคน ลักษณะเฉพาะตัวของหนังสือพิมพ์ที่ตนสังกัดอยู่ กลุ่มผู้อ่านของหนังสือพิมพ์ ประสบการณ์ในการทำงาน ภาพลักษณ์ในขณะนั้นของรัฐบาล ส่วนที่แตกต่างกันบ้างในนักเขียนการ์ตูนบางคนหรือบางสังกัด ได้แก่ นโยบายของหนังสือพิมพ์ แนวคิดของผู้เขียนการ์ตูนเอง การถูกตรวจสอบภาพการ์ตูนจากหัวหน้ากองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์
4. เนื้อหาการ์ตูนการเมืองที่ผู้เขียนการ์ตูนนำเสนอในแต่ละวัน จะสอดคล้องกับประเด็นและกระแสข่าวสารในขณะนั้น ส่วนในแง่ของวิธีการนำเสนอพบว่า มักเสนอเนื้อหาเป็นข่าวเบา เชิงเสียดสีประชดประชัน แต่ก็มีการนำเสนอเนื้อหาและข้อความที่ค่อนข้างรุนแรงเช่นกัน

ภาควิชาวารสารสุนทรเทศ.....
สาขาวิชาวารหนังสือพิมพ์.....
ปีการศึกษา2541.....

ลายมือชื่อนิติตธีระ ธีรโพธิ์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C850489 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: POLITICAL CARTOON / GATEKEEPING PROCESS / INFLUENTIAL FACTORS

TEERA TANYAPAIBUL : AN ANALYSIS OF GATEKEEPING PROCESS OF POLITICAL
CARTOONS IN THAI DAILY NEWSPAPERS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIRA
CHIRASOPONE, Ph.D. 282 pp. ISBN 974-332-093-8.

This research aims to study the selection process and influential factors on the cartoonist's decision concerning the format and content of political cartoon in Thai daily newspapers. The research methods include both content analysis and in-depth interviews. Sample groups consist of cartoons presented by seven cartoonists purposively chosen from 4 newspapers, namely: Sear, Chai Rachavat of Thai Rath; Muen, Add Matchon of Matchon; Kamin, Buncha of Pu-Jad-Kam Rai-Wan; Arun of Krungtep Turakij, The samples of cartoon content were chosen by a rotation sampling between January 1st to December 31st 1996 with a total of 282 illustrations.

The research conclusions are as follows :

1. Single-panel cartoons tend to present the characters of persons in the daily news story. They usually are accompanied by captions. On the other hand, the multi-panel cartoons normally use designed characters with dialogue in story-tellings.
2. The issues contained in the cartoon are primarily political ones followed by social issues and economic issues.
3. The general factors that influence a cartoons format and content are : the cartoonist's individual preference, the nature of newspaper that the cartoon is for, their reader, the cartoonist's experience, and the current government image. The particular factors are newspaper policy, the cartoonist's idea, and editorial censorship.
4. The content of the cartoon presented is consistent with to the content in news story. In terms of presentation, it was found that the cartoonist conveys content as soft news in both sarcastic and serious way.

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ.....

สาขาวิชา.....บรรณานุกรม.....

ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อนิติต.....*ธีระ ชัยโพมพลย์*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*[Signature]*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....*[Signature]*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร. พิระ จิรโสภณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ รวมทั้ง สละเวลาในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยมาด้วยดีตลอด นอกจากนี้การทำวิจัยยังได้ รับคำแนะนำอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.เสถียร เชยประทับ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาวารสารสนเทศทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ ที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณน้องๆ และ เพื่อนๆ ทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำ วิทยานิพนธ์ตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ “มารดา” ซึ่งเป็น “ผู้ให้” ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเข้าใจ ที่มีให้กับลูกเสมอมา

ด้วยความขอบคุณอย่างสูง

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาคำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ทฤษฎีนายประจักษ์วารสาร.....	12
ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูน.....	28
แนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูนการเมือง.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	40
การวิเคราะห์เนื้อหา.....	40
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
- วิธีการวิเคราะห์.....	43
- หน่วยการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
- การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

การสัมภาษณ์.....	51
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
- เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	52
การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์....	53
4. ผลการวิจัย.....	54
ส่วนที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาการตุณการเมือง.....	54
1.1 รูปแบบการตุณการเมือง.....	54
(1) จำนวนช่องการตุณ.....	64
(2) รูปแบบการใช้ตัวละครการตุณ.....	71
(3) การใช้ตัวการตุณที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ.....	77
(4) วิธีการนำเสนอข้อความประกอบการตุณ.....	88
1.2 เนื้อหาการตุณการเมือง.....	91
(1) ประเภทเนื้อหาการตุณการเมือง.....	91
(2) ความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาการตุณการเมือง ที่เกี่ยวกับหัวหน้าพรรคการเมืองของไทย.....	97
(3) การนำเสนอประเด็นข่าวในเนื้อหาการตุณการเมือง เปรียบเทียบกับข้อเขียนอื่น.....	100
ส่วนที่ 2 วิเคราะห์กระบวนการประตั่ววสารของผู้เขียนการตุณ.....	120
1. กระบวนการกำหนดรูปแบบการตุณการเมือง.....	122
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการตุณ ในการกำหนดรูปแบบการตุณการเมือง.....	136
3. กระบวนการกำหนดเนื้อหาการตุณการเมือง.....	143
4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการตุณ ในการกำหนดเนื้อหาการตุณการเมือง.....	150
5. แนวคิดของผู้เขียนการตุณที่สะท้อนผ่านทางรูปแบบและ เนื้อหาการตุณการเมือง.....	164

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

6. เปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในรูปแบบ	
ของการ์ตูนการเมืองกับการเสนอในข้อเขียนรูปแบบอื่น.....	173
ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	175
- ข้อสันนิษฐานการวิจัยที่ 1.....	175
- ข้อสันนิษฐานการวิจัยที่ 2.....	188
5 สรุปล อภิปรายผล	196
- สรุปลผลการวิจัย.....	199
- อภิปรายผล.....	215
- ข้อเสนอแนะ.....	224
รายการอ้างอิง.....	225
ภาคผนวก.....	229
ประวัติผู้เขียน.....	282